

รายการอ้างอิง

- จันทิมา แสงเจริญ. 2539. **ละครชาตรีเมืองเพชร**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต. สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิรัช อาจนรงค์. ศิลปินแห่งชาติ. สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2549.
- ตำราวิชาอนุภาพ, สมเด็จพระเทพฯ. 2546. **ละครฟ้อนรำ**. กรุงเทพฯ : มติชน.
- เดือนใจ สันทะเกิด. 2527. **วรรณคดีชาวบ้านจาก "วัดบ้านเกาะ"**. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ทองใบ เรืองนนท์. ศิลปินแห่งชาติ. สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2549.
- ธนิต อยู่โพธิ์. 2544. **เครื่องดนตรีไทย**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- ธนิต อยู่โพธิ์. 2516. **ละครคนรำสมัยกรุงศรีอยุธยา**. ใน ธนิต อยู่โพธิ์ (เรียบเรียง), **ศิลป
ละครคนรำ หรือคู่มือนาฏศิลป์ไทย**. หน้า 13 – 14. กรุงเทพฯ : ศิวพร.
- นิยะดา เหล่าสุนทร. 2538. **ปัญญาสชาดก : ประวัติและความสำคัญที่มีต่อวรรณกรรม
ร้อยกรองของไทย**. กรุงเทพฯ : แม่คำผาง.
- บุญธรรม ตราโมท. 2545. **คำบรรยายวิชาดุริยางคศาสตร์ไทย**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- ผะอบ ไปษะกฤษณะ, และคณะ. 2523. **วรรณกรรมประกอบการเล่นละครชาตรี**.
กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยฯ.
- พิชิต ชัยเสรี. ม.ป.ป. **คำบรรยายวิชาสุนทรียศาสตร์ทางศิลปกรรม**. ม.ป.ท.
- พิชิต ชัยเสรี. ม.ป.ป. **สังคีตลักษณะวิเคราะห์ (ดุริยางค์ไทย)**. ม.ป.ท.
- มนตรี ตราโมท. 2540. **การละเล่นของไทย**. กรุงเทพฯ : มติชน.
- มนตรี ตราโมท. 2516. **ดนตรีและขับร้องประกอบการแสดงละครคนรำ**. ใน ธนิต อยู่โพธิ์ (เรียบ
เรียง), **ศิลปละครคนรำ หรือคู่มือนาฏศิลป์ไทย**. หน้า 263 - 274. กรุงเทพฯ : ศิวพร.
- มณฑนา อยู่ยั้งยืน. ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทย สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์. สัมภาษณ์, 17
พฤษภาคม 2548.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ :
นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2540. **สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีตะ-ดุริยางค์**. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย.

- วัชรีย์ รมยะนันท์. 2535. **วิวัฒนาการวรรณคดีไทย**. กรุงเทพฯ : โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัฒน์ นุญจัน. 2544. **ครรภครรล่องร้อยกรองไทย**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- ศักดิ์ศรี แย้มนัตตา. 2543. **วรรณคดีพุทธศาสนาพากย์ไทย**. กรุงเทพฯ : โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิลปากร, กรม. 2500. **บทละครเรื่อง รถมเสน**. พระนคร : กรมศิลปากร.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2542. **ร้องรำทำเพลง : ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม**. กรุงเทพฯ : มติชน.
- สุจิตต์ ดุริยประณีต. ศิลปินแห่งชาติ. สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2549.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. 2547. **วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325 – 2477**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อารดา สุมิตร. 2516. **ละครในของหลวงในสมัยรัชกาลที่ 2**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศิลปากร. แผนกวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอนก นาวิกมูล. 2545. **นาฏกรรมชาวสยาม**. กรุงเทพฯ : สายธาร.

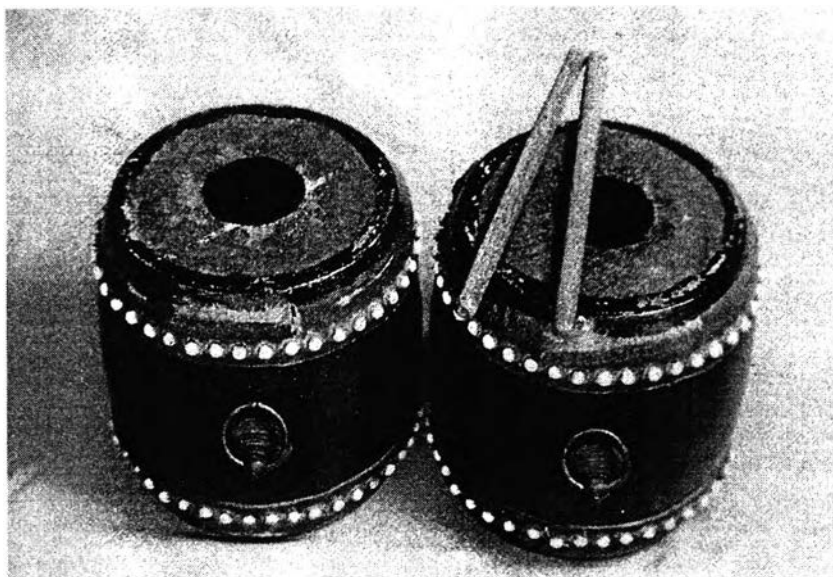
ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ภาพประกอบ

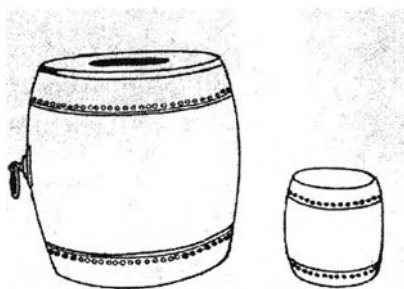
ภาพเครื่องดนตรีประกอบการขับร้องรำชาติ

กลองชาตรี

ที่มา : สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีตะ-ดุริยางค์ ของราชบัณฑิตยสถาน

เปรียบเทียบขนาดของกลองชาตรีและกลองทัด

GLAW-NG THÁT
กลองทัด เทียบขนาดกับ

GLAW-NG CHA TRI-
กลองชาตรี

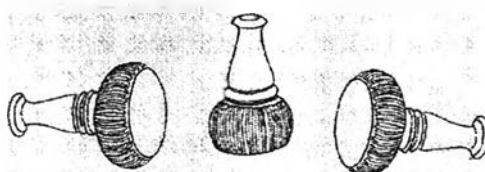
ที่มา : เครื่องดนตรีไทย ของธนิส อยู่โพธิ์

โตนหรือทับ

ที่มา : บ้านคูริยประณีต

เปรียบเทียบขนาดของโตนชาตรีและโตนมโหรี

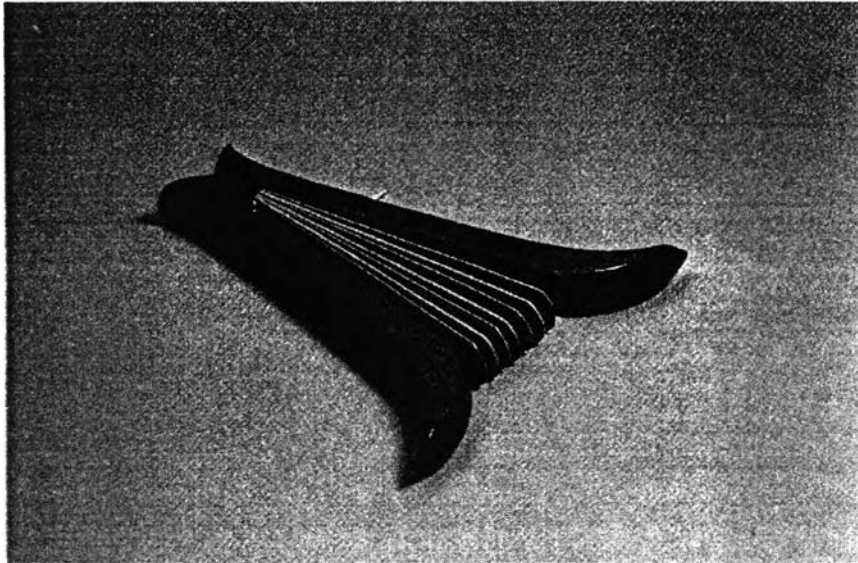
THO-N MÁHÓ-RI-
ข. โตนมโหรี

THO-N CHA-TRI-
ก. โตนชาตรี

THO-N MÁHÓ-RI-
ค. โตนมโหรี

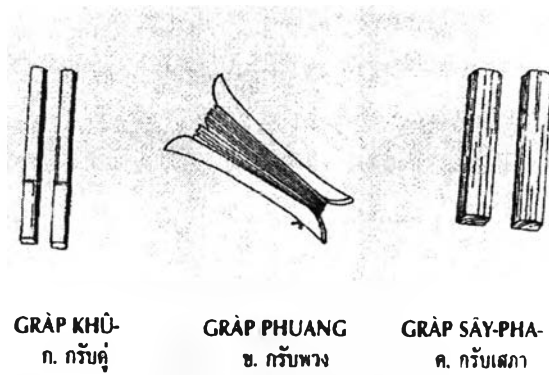
ที่มา : เครื่องดนตรีไทย ของอนิต อยู่โพธิ์

กรับพวง

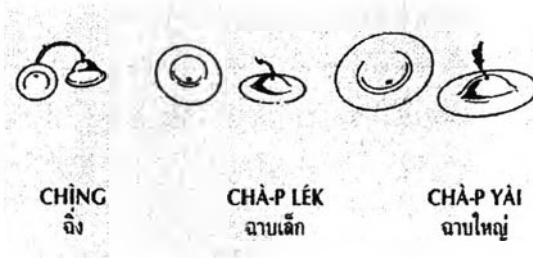
ที่มา : สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีตะ-ดุริยางค์ ของราชบัณฑิตยสถาน

เปรียบเทียบขนาดของกรับแต่ละชนิด

ที่มา : เครื่องดนตรีไทย ของธนิศ อยุธยา

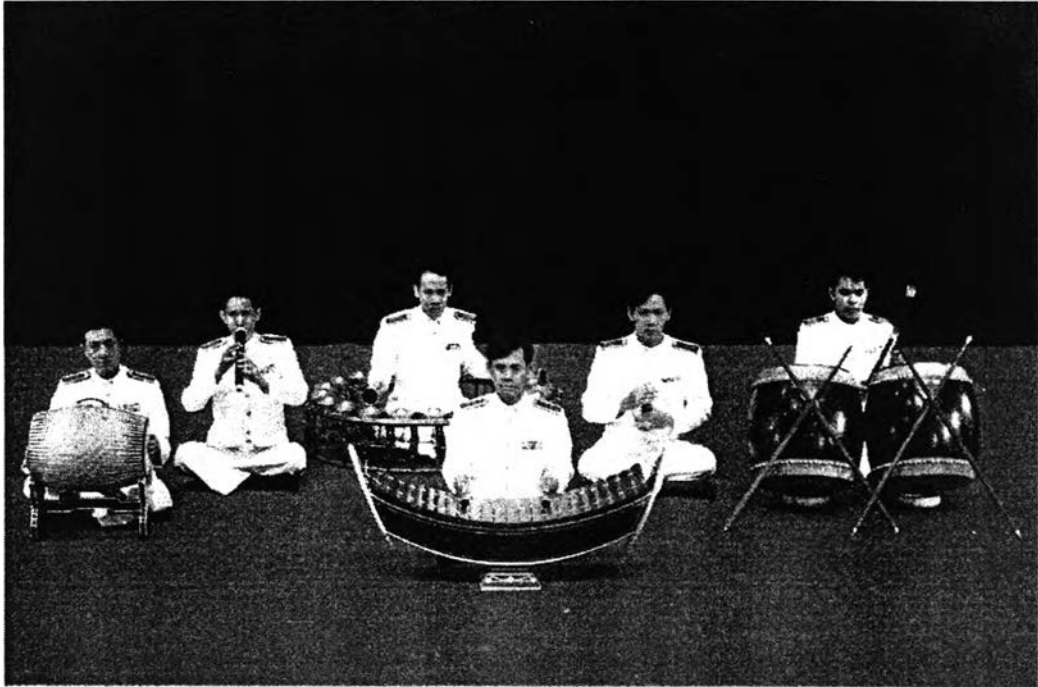
ฉิ่ง

ที่มา : เครื่องดนตรีไทย ของชนิด อยู่โพธิ์

วงปี่พาทย์เครื่องห้า

วงปี่พาทย์เครื่องคู่

ที่มา : สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีตะ-ดุริยางค์ ของราชบัณฑิตยสถาน

ภาคผนวก ข
ภาพประกอบ
ผู้เชี่ยวชาญด้านตุรียางค์ไทย

อาจารย์มณฑนา อยู่ยั้งยืน คีตศิลป์น สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร

อาจารย์สุดจิตต์ ดุริยประณีต ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (คีตศิลป์ไทย)

อาจารย์จิรัส อัจฉรวงศ์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย)

ครูทองใบ เรืองนนท์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง

ภาคผนวก ค

บทละครตอน

เรื่อง

รถเสน

บทละครตอน

เรื่อง

รถเสน
กรมศิลปากรสร้างบทใหม่

จัดแสดง
ณ. โรงละครอนศิลปากร
พ.ศ. ๒๕๐๐

บทละคร เรื่อง
รถเสน
กรมศิลปากรสร้างบทใหม่
จัดเฉพาะ ๗ ฉาก

ฉากที่ ๑	<p style="text-align: center;">กุตานคร</p> <p style="text-align: center;">ตอนที่ ๑ ดำหนักฝ่ายใน</p> <p style="text-align: center;">ตอนที่ ๒ ท้องพระโรง</p>	หน้า ๑๑๗
ฉากที่ ๒	ภายในอุโมงค์ใหญ่	หน้า ๑๒๒
ฉากที่ ๓	สนามชนไก่	หน้า ๑๒๔
ฉากที่ ๔	ตำหนักนางสนธิ	หน้า ๑๒๗
ฉากที่ ๕	ป่าไผ่ล้อมาศรม	หน้า ๑๓๔
ฉากที่ ๖	เมืองศขบุรี	หน้า ๑๓๘
ฉากที่ ๗	ป่าสูง	หน้า ๑๔๔

รายนามผู้สร้างบทละครคน

เรื่อง

รถเสน

๑๕๓๑๕๓

มนตรี	ตราโมท	เป็นผู้แต่ง	ฉากที่ ๑
หม่อมแก้ว	สนิทวงศ์เสนี	เป็นผู้แต่ง	ฉากที่ ๒
ประเวช	กมุท	เป็นผู้แต่ง	ฉากที่ ๓
พนิดา	สิทธिवรรณ	เป็นผู้แต่ง	ฉากที่ ๔
เสรี	หวังในธรรม	เป็นผู้แต่ง	ฉากที่ ๕
ประทีน	พวงสำลี	เป็นผู้แต่ง	ฉากที่ ๖
พนิดา	สิทธिवรรณ	เป็นผู้แต่ง	ฉากที่ ๗

บทละคร เรื่อง

รถเสน

~~~~~

ฉากที่ ๑ กุฎารนคร

สมมติเป็นเวลากลางวัน

ตอน ๑ ตำหนักฝ่ายใน

- ท้าวรถสิทธิ์กับนางสนธิ ประทับบนพระแท่น -
- มีนางข้าหลวงถวายอยู่งาน และนางอัมพิกา (ค่อม) หมอบเฝ้าอยู่ใกล้พระแท่น -
- ปี่พาทย์ทำเพลงสร้อยโฉลว -

เปิดม่าน

- หม່นางรำกำลังถือดอกบัวจีน “ระบำดอกบัว” กันอยู่ -

ร้องเพลงสร้อยโฉลว

เหล่าข้าคนาระบำ	ร้องรำกันด้วยเริงว่า
พ่อนสายให้พิศโสภา	เป็นที่ทำเยื้องยาตราฎกราย
ด้วยจิตจงรักภักดี	มีมีจะเหน้อยแห่งหน่าย
ขอมอบชีวิตและกาย	ไว้ได้เบื้องพระบาทยุคล
เพื่อทรงเกษมสราญ	และขึ้นบานพระกมล
ถวายฝ่ายพ่อนอุบล	ล้วนวิจิตรพิศอำไพ
อันปทุมยอดตมกา	ทัศนากวีไฉ
งามตระการตาลหทัย	หอมจรงฟุ้งขจร
คล้ายจะยวน	เข้าภมร
บินระว่อน	พอนสุคันธี

- ร้องจบคำ นางระบำตัวเอกออก -
- แล้วรำด้วยท่าทางผาดโผนกระปรี้กระเปร่าร่วมหมู่ระบำ -
- ท้าวรถสิทธิ์แสดงความสนใจ -
- ปี่พาทย์ทำเพลงสร้อยโฉลวชั้นเดียว -
- เจรจระหว่งจับระบำ -

- เจรจา -

- นางสนธิ์ขอเลาะต่างๆ ทำรฤทธิก็หลงไหลไปตามถ้อยคำเหล่านั้น -
- ถึงตอนท้ายเพลง -
- นางกำนัลผู้หนึ่งคลานออกมาลบล้อลับชน คอยหาโอกาสเฝ้าอยู่ไกลๆ -
- พอจบระบำ นางกำนัลผู้นั้นคลานเข้าไปถวายบังคม -
- นางสนธิ์สะกิดทูลว่ามีผู้มาเฝ้า -

ร้องเพลงปิ่นดลิ่งนอก

เมื่อนั้น	จอมกษัตริย์รฤทธิรังสรรค์
ทอดพระเนตรเห็นนางกำนัล	ทรงธรรม์ตรัสถามความไป
มีธุระอธิกรณหรือนเย็น	ใครทุกข์ชุกเข็ญเป็นไฉน
หรือว่ามีเหตุเภทภัย	จงได้เล่าแจ้งแถลงมา

-เจรจา-

ร้องเพลงร่ายนอก

เมื่อนั้น	องค์ทำรฤทธิธรรมาภา
เสด็จจากพระแท่นมาศยาตรา	ออกห้องพระโรงหน้าทันที

- ปี่พาทย์ทำเพลงสร้อยเสมอ -

เปิดม่านน้ำเงิน

- ทำรฤทธิลลงมาเวทีล่าง -

ตอนที่ ๒ ห้องพระโรง เมืองกุฎารนคร

- ทำรฤทธิประทับ ณ พระที่นั่งบุษบก -
- เสนาข้าราชการเฝ้าพร้อมมูล -

เปิดม่านน้ำเงิน

ร้องเพลงขอมใหญ่

พริ้งพร้อมบรรดาเสนามาตย์	เฝ้าพระบาทงกชบทศรี
เบื่องซ้ายฝ่ายขุนเสวี	เบื่องขวามนตรีมาตยา

ร้องเพลงขอมใหญ่ชั้นเดียว

สมุหพระราชมณฑิย	น้อมเศียรทูลท้าวเจ้าหล้า
บัดนี้มีทูตต่างเมืองมา	ขอถวายสาราฎวไนย

- ปี่พาทย์รับ - ราชทูตและคณะออก -

ร้องเพลงเขมรเหลือือง

บัดนั้น ราชทูตผู้มีอชฌาศัย
บังคมบาทบงสุ์พระทรงชัย เข้าไปถวายสาสน์แด่ภูธร

ร้องเพลงร่ายนอก

แล้วส่งสาราให้อาลักษณ์ จงอ่านไปให้ประจักษ์ตามอักษร
อาลักษณ์กราบกำประนมกร คลี่สารสุนทรออกอ่านพลัน

ขับเสภา

ในสาราว่าดินทรปิ่นนิเวศน์ แห่งสุทศน์นครเขตเขตชันท์
ขอถวายไมตรีอภิวันท์ แด่ทรงธรรม์ภริษิทธิราชา
เวลานี้มีไก่อว่อง แคล้วคล่องสามารถกาจกล้า
ส่งมาแข่งชันพนันท้า ดีเอาพาราเป็นเดิมพัน
แม้ไก่อวไนยพ่ายแพ้ ต้องเสียเมืองให้แก่หม่อมฉัน
หากไก่อเข้าแพ้แก่พนัน จะถวายเขตชันท์แด่พระองค์

ร้องเพลงสาริกา (รวม ๒ คำ)

เมื่อนั้น จอมกษัตริย์ทราบความตามประสงค์
ดำริไปไม่ต้องคลองจางง ที่จะทรงรับชันพนันท้า
อันไก่อในกุตารนคร ตามบ่อนหลายหลากมากนักหนา
ไม่เคยไดยินซื้อลือฮา ว่าเก่งกล้าให้ประจักษ์เลยสักราย
ไก่อเขาที่มาท้าพนัน คงแข็งขันดีชนะมามากมาย
ชันพนันเห็นแน่แต่ทางร้าย แต่ไม่รับก็ละอายชายพักตรา
พระหวนคิดมานะชาติกษัตริย์ ถึงช่องขัดก็ตั้งสู้ได้กู่หน้า
ยอมไม่ได้เรื่องผู้ใดมาททายท้า พลังมีพระวาจาว่าไป

-เจรจา-

ร้องเพลงโยนดาบ

บัดนั้น ราชทูตน้อมประนมบังคมไหว้
ทูลลาพระองค์ทรงชัย ออกไปจากพระโรงรัฐี

-ปีพาทย์รับ-

-ราชทูตคลานเข้าโรง-

ร้องเพลงสุดใจ

เมื่อนั้น องค์ท้าวภริษิทธิเรืองศรี

ครันทุตทุลลาจรี

จึงมีดำรัสตรัสไป

-เจรจา-

ร้องเพลงเขมรปากท่อชั้นเดียว

บัดนั้น

จึงท่านเสนาผู้ใหญ่

กราบกำบังคมทูลทูลไฉน

อันไก่เชิงดีตีพนัน

เห็นมีแต่ของกุมารรถเสน

ซึ่งจัดเจนจิกดีที่แข่งขัน

เคยเที่ยวตีมีชัยมากมายครัน

รู้จักกันเกือบทั่วทั้งพารา

ร้องเพลงร่ายนอก

เมื่อนั้น

รถสิทธิ์เกษมสันต์บรรชา

ตรัสสั่งแก่ขุนเสนา

เจ้าว่าผู้ใดมิไถ่

(ทอด) จงเร่งไปตามนำตัวมา

-เจรจา-

ร้องเพลงร่ายนอก (ต่อ)

จงเร่งไปตามนำตัวมา

หาข้ายังห้องพระโรงนี้

เสนากิวาทน์บาทฐลี

ออกไปตามมีพระโองการ

-เสนาถวายบังคม คลานเข้าโรง-

รถสิทธิ์ - ว่าแต่ไก่ที่ท่านว่านี่นะ เก่งจริงๆ นะ

เสนา - ข้าพระพุทธเจ้าเชื่อว่าเก่งจริงๆ พะยะคะ ยังไงๆ ไก่ของรถเสนต้องเอาชนะได้ พะยะคะ
นั้นแน่ๆ กำลังมาแล้ว

-เสนานำรถเสนออกเวทีล่าง-

ร้องเพลงต่อยหม้อ

เมื่อนั้น

รถเสนยุรยาตราจหาญ

มาถึงห้องพระโรงโอฟาร

พระกุมารเข้าเฝ้าท้าวไท

กราบถวายบังคมบรมนาถ

คอยฟังตรัสประกาศภัย

ภูธรทอดพระเนตรสังเกตุไป

เห็นชายรุ่นครุณวัยมาวันทา

ร้องเพลงสะสม

ด้วยเป็นสายโลหิตนริศรราช

ภูวนารถให้นึกเสนาหา

พลางมีพระราชวาจา

สนทนากามไต่เรื่องไก่อชน

-เจรจา-

ร้องเพลงวิไลนดาชั้นเดียว

เมื่อนั้น	รถเสนได้ทราบอนุสนธิ์
สุดแสนจะเกษมเปรมกมล	อภิวาทน์บาทยุคลฎบัติ
ทูลลากลับหลังยังสถาน	ออกจากพระโรงธารมณีศรี

-รถเสนลงเวทีล่าง-

ปิดม่านหน้า

กระหึ่มจิตแนใจมีไก่อดี	ส่งเข้าตีแข่งขันไม่พรั่นกลัว

-ปีพาทย์ทำเพลงเร็ว-

-รถเสนรำพอสสมควร แล้วเข้าโรงประตูซ้าย-

จบฉากที่ ๑

ฉากที่ ๒ ภายในอุโมงค์ใหญ่

สมมติเป็นกลางวัน เวลาใกล้เคียงกับฉากที่ ๑

-ปีพาทย์ทำเพลงทาสระทม ค่อยๆ แล้วเริ่มดั่งขึ้น-

เปิดม่าน

-ในอุโมงค์มีผู้สว่างนั้ก มีเตียงนอนไม้ มีที่ใส่น้ำกินและเครื่องใช้ไม่ค่อยดีนัก-

-มีสิบเอ็ดนางตาบอดกับนางเภาซึ่งยังมีนัยน์ตาดำอยู่ข้างหนึ่ง-

ร้องเพลงทาสระทม

แสนลำบากยากยับเหลือกำลัง	มาติดในอุโมงค์ซึ่งมืดสลัว
ทรมาณอดอยากตรากตรำตัว	ตามืดมัวเพราะอัยกษณ์มันควักไป
ส่วนนางเภาแง่น้อยกนิษฐา	นัยนาอีกข้างยังแจ่มใส
สิบสองนางตยากลำบากใจ	ต้องทนทุกข์มาได้สิบกว่าปี

ร้องเพลงสิงโลดชาตรี

จนผิดรูปชูปผอมตรอมตรมจิต	เพียงชีวิตจะดับลงเป็นผี
รทสิทธิ์ภัสดาไม่ปราณี	ลูกก็มีข้างกระไรไม่เมตตา
นี้เวรกรรมทำไว้ไหนหนอ	มากอบก้อได้รับกับตัวข้า
ต้องลำบากยากเข็ญเสมอมา	นางชบพักตรีโคกจาจบัลย์

-ปีพาทย์ทำเพลงโอด-

-เจรจา-

ร้องเพลงกระบอกทอง

เมื่อนั้น	รถเสนพริ้งเพริศเจ็ดชั้น
มาถึงอุโมงค์ใหญ่จับพลัน	เข้าไปอภิวันท์ชนนี้
แล้วทูลแถลงแจ้งเหตุ	ว่าองค์ท้าวเจ้านิเวศน์เรื่องศรี
ให้หาลูกเข้าเฝ้าพระภูมิ	ประสงค์ไ้ก่ตัวดีของลูกยา
ว่าจะนำออกดีเป็นพนน	แม้ชนะจะรางวัลให้หนักหนา
ลูกขอถวายบังคมลา	นำไ้ให้ราชาพนนตี

ร้องเพลงร้ายชาตรี

ฟังเอยฟังลูกว่า	องค์พระมารตามารตรี
สวมสอดกอดลูกเข้าโคก	เทวีแจ้ญบลนหนหลังมา
อันเจ้าเวียงชัยนั้นใครเล่า	คือบิดาของเจ้าอย่ากังขา

พระได้นางสนธิเป็นชายา
 ทูลให้ควักนัยน์ตาแม่ป้าเสีย
 เจ้าไปจงได้ระวีงกาย

มันคิดริษยาแม่มากมาย
 ไม่รักเมียเหมือนคนเขาทั้งหลาย
 โจมฉายอย่าสนิทกับบิดา

-เจรจา-

ร้องเพลงขวัญอ่อน

เมื่อนั้น
 ได้ฟังถ้อยคำพระมารดา
 ก้มเกล้ากราบบาทชนนี
 ซึ่งเกิดเหตุทั้งนี้เพราะอัยักษ์
 เป็นกรรมทำไว้แต่ปางก่อน
 แม้นหมดเวรหมดทุกข์คงสุขสบาย

องค์กุมารรอดเสนนาถา
 แสนสงสารกัลยาอึ่งนัก
 ลูกนี้ฟังแจ้งเรื่องประจักษ์
 พระบิดาหลงรักมันมากมาย
 จึงตามรอนชุกเข็ญไม่ขาดสาย
 พระมารดาจงคลายวายโศกา

-เจรจา-

ร้องเพลงร้ายนอก

ทูลพลากรบาทลาชนนี
 (ทอดคี่ง) เรียกเพื่อนร่วมใจมิได้ซ้ำ

ออกมาอยู่ที่ปากคูหา

-รตเสนกลับออกจากอุโมงค์-

ปิดม่าน

-รตเสนออกเวทีล่าง-

-เจรจา-

ร้องเพลงร้ายนอก (ต่อ)

เรียกเพื่อนร่วมใจมิได้ซ้ำ

อุ้มไกรรับมามีทันนาน

-ปีพาทย์ทำเพลงเซ็ด-

-รตเสนเข้าโรง-

จบจากที่ ๒

ฉากที่ ๓ สนามชนไก่

สมมติเป็นเวลากลางวัน เวลาห่างจากฉากที่ ๒ เล็กน้อย

เปิดม่าน

-สนามชนไก่หน้าเมืองกุฏารนคร-

-มีพลับพลาที่ประทับอยู่ทางด้านหนึ่ง หน้าพลับพลามีสังเวียนชนไก่-

-มีเครื่องมือประกอบการชนไก่อย่างพร้อมเพียง-

-เสนาอำมาตย์และกรรมการชนไก่กำลังดูแลความเรียบร้อยของสถานที่-

ร้องเพลงเขมรไล่ควาย

บัดนั้น	ท่านอำมาตย์ผู้รับพระบรรหาร
ครั้นถึงวันชนไก่ให้จัดการ	ปลุกสถานที่ประทับพลับพลาทอง
ตั้งสังเวียนเนียนแนบแบบฉบับ	ตามตำหรับกติกากว่าถูกต้อง
ทั้งเครื่องใช้เบ็ดเตล็ดเสร็จสมปอง	สิ่งของครบครันทันเวลา

-เจรจา-

-ปีพาทย์ทำเพลงเทพทอง-

-พวกชาวเมืองออกเวทีล่างทาง ๒ ประตู-

ร้องเพลงเทพทอง

บัดนั้น	ประชาชนหญิงชายถ้วนหน้า
พอรู้ข่าวโจษจรรพากันมา	ดูกีฬาชนไก่พนันเมือง
ทั้งหนุ่มสาวเฒ่าแก่อีกแม่หม้าย	ออกมากมายโคลคลามาแน่นเนื่อง
พวกหวังรวยต่อรองกินของเนื่อง	พูดแต่เรื่องต่อรองกองเดิมพัน

-เจรจาติดตลก-

-มีการแสดงถึงกติกาชนไก่ตามสมควร-

-ปีพาทย์ทำเพลงแปดบท-

-ทำวรดสิทธิ์ และ นางสิ้นธ้ออก-

-นางอัมพิกากับพวกนางกำนัลตามเสด็จออกเวทีบนด้านขวา-

-รดเสนกับเพื่อนอีกสองคนอ้อมไก่ออกมา-

ร้องเพลงแปดบท

เมื่อนั้น	ท่านทำวรดสิทธิ์วังสวรรค์
ได้เวลานัดหมายไม่ช้าพลัน	จรจรัสเสด็จมาหน้าเวียงชัย
พร้อมพร้อมมเหสีกำนัลนาง	สรรพางค์ค่ายองผ่องใส

พระตรีศวนสันธิศรีวิไล

เข้าในที่ประทับพลับพลา

-รตเสนนั่งลงข้างพลับพลาด้านขวา-

-พวกทูตต่างเมืองอุ้มไก่ออกเวทึบนด้านซ้ายถวายบังคมแล้วนั่งอยู่ทางหนึ่ง-

ร้องเพลงร่ายนอก

จึงเอื้อนอรรถตรัสสั่งทั้งสองข้าง   จงเริ่มวางไก่เทียบเปรียบเกิดหนา
ของใครดีดูกันให้ทันตา   อयरอราริบเร่งดำเนินการ

ร้องเพลงฝรั่งควง

เมื่อนั้น   รตเสนศักดิ์ากล้ำหาญ
น้อมเศียรประณตบทมาลย์   ขึ้นบานสมหมายในอารมณ์
พระเจ้าเสียงสัจย์อธิษฐาน   ด้วยบุญญาธิการเคยสร้างสม
จงดลให้ไก่ชำนานิยม   ได้ชื่นชมโชคชัยในคราวนี้

ร้องเพลงร่ายนอก

แล้วอุ้มไก่ตัวดีที่แก่ลัวกล้า   วางลงตรงหน้าพลับพลาศรี
เชิญทูตผู้ทำพินดี   นำไก่ดีมาดูเปรียบคู่กัน
บัดนั้น   ราชทูตปรีดีเปรมเกษมสันต์
จึงอุ้มไก่มาพลงวางลงพลัน   แล้วเหยยหยันแสร้งว่าดูท่าที่
จะตกลงปลงใจอย่างไรเล่า   จะสู้เราหรือว่าจะล่าหนี
รตเสนตอบไปไซ่ฮวดดี   ไก่เรานี้ถึงเล็กก็เหล็กเพชร
เคยผจญชนมาทั่วธานี   ไม่เคยมีครันคว่ำหรือขามเข็ด
ใช้จะว่าเสแสร้งแก่ลัวกล่าวเท็จ   ถึงที่เด็ดอันส่งจงคอยดู
ว่าพลงวางไก่ในสังเวียน   ไก่หันเหียนปีกป้อเข้าต่อสู้
ต่างแก่ลัวกล้าทำดีเหมือนมีครู   พวกคนดูอื้ออึงคึงไป

-ปี่พาทย์ทำเพลงแทงวิสัย-

ร้องเพลงชาติรัตนดล

เมื่อนั้น   นवलนางสันธิศรีไล
เห็นไก่เป็นต่อก็พอใจ   นางทราวม้วยลูกชะเง้อแลมอง
ตบเพลพาทีดีซิพ้อ   อยามวรอให้มันถึงอันสอง
เห็นไก่โตดขยับด้วยช่วยลำพอง   พอคนจ้องเขานักก็ชักอาย

-เจรจา-

กรรมการ - อันชนจมนแล้วควิบ ให้นำได้

-คนให้น้ำจืดไปให้น้ำ-

ร้องเพลงร่ายนอก

บัดนั้น	นางค่อมทูลกระซิบนางโถมฉาย
หม่อมแม่อย่าหนุนให้วุ่นวาย	ข้าเสียดายจะเหนื่อยเปล่าไม่เข้าการ
อันไถนี้ที่เก่งก็จริงอยู่	แต่เป็นไถ่ศัตรูคู่ประหาร
ด้วยว่ารตเสนผู้ชัชชาญ	เป็นลูกหลานของนางสิบสองคน
นางภาเป็นแม่กุมารนี้	ขอเทวีทรงทราบอนุสนธิ์

-เจรจา-

สนธิ์ - (กระซิบ) ไหนๆ ค่อมเอ๊ย เองว่าอะไร ข้าฟังไม่ค่อยถนัด พูดให้มันดังๆ ผังให้มันชัดหู
หน่อยเถอะวะ

ร้องเพลงร่ายนอก (ต่อ)

นางภาเป็นแม่กุมารนี้	ขอเทวีทรงทราบอนุสนธิ์
ต่อนางไปทรงชัชทราบยุบล	เห็นไม่พ้นโปรดปรานดีพระทัย
นางสนธิ์เฝ้าคิดริษยา	มองหน้ารตเสนยิ่งหมั่นได้
เมินมองตรองตริก็ในใจ	มิโยไถ่จะเป็นต่อไม่ขอแล

-เจรจา-

กรรมการ - (ตีกลอง) อันให้น้ำจืดแล้วครับ เตรียมตัว จะวางอันชนเดี๋ยวนี้แล้ว (เอาไถ่เข้า
สังเวียน)

ร้องเพลงชาติกรับ

พอดีไถ่พระกุมารทะยานดี	ขยิกขี้ขาวซ้ายเป็นหลายแผล
ไถ่ต่างแดนแล่นถลาทำท้อแท้	ลงล้มแม่ชกดินแทบสิ้นปราณ
พวกชาวเมืองสรวลเสเฮสนั้น	พระทรงธรรมดับหัตถ์อยู่ขาดฉาน
เสด็จเข้าสวมสอดกอดกุมาร	พระภูบาลรับขวัญจันรรจา

ร้องเพลงร่ายนอก

บุญคุณพ่อมากมายในครั้งนี้	กู่บุรีรอดเชิญพันเป็นข้า
เหมือนตายแล้วกลับฟื้นได้คืนมา	ดังเทวาช่วยชีวิตไม่ปลิดปลง
จะทดแทนคุณพ่อให้พอใจ	ขอบสิ่งใดจะให้ตามประสงค์
ปลื้มอารมณ์สมหวังดังจ้านง	พระจอมพงศ์มินพัคตร์มาพาที่
ดูก่อนพูดทำวสุทศน์เจ้าสถาน	ไถ่ของท่านแพ้ข้าจนล้าหนี

ตามสัญญาว่าไว้อย่างไรมี
 บัดนั้น
 นบนิ้วทูลองค์พระทรงชัย
 อันไถ่ตีแพแก่พระองค์
 ขอกลับไปทูลท้าวเจ้าพารา
 ยอมเป็นข้าสีมาอาณาเขต
 ทูลเสริญน้อมประณตบทมาลัย

จงแถลงแจ้งคติมาโดยไว
 ราชทูตผู้มีอัชฌาสัย
 ภูวไนยโปรดทรงพระเมตตา
 จะดำรงสัตย์ไว้ไม่มูสา
 ให้ส่งมาซึ่งราชบรรณาการ
 แห่งนิเวศน์กฤตารัชมหาสถาน
 ลนลานกลับหลังยังนคร

-พวกทูตพากันออกไป ชาวเมืองต่างทยอยกลับ-

ร้องเพลงขึ้นพลับพลา

เมื่อนั้น
 ขึ้นประทับแท่นสุวรรณอันบวร

องค์ท้าวรณสีหิธดิศร
 พระภุชริจึงมีพระวาจา

-พูด-

นี่แน่ะพ่อหนุ่มน้อยหน้าคมสัน
 เชื้ออำนาจช่วยชูภูพารา
 เราชอบใจเจ้านักจักษุทดแทน
 อีกเงินทองเสื่อผ้าบรรดามี

เป็นเผ่าพันธุ์ผู้ใดที่โหนหนา
 รอดเข็ญไม่เป็นข้าพวกไพร่
 ทั้งแก้วแหวนเพชรพรรณอันสดสี
 ให้สมที่ท่าคุณอุตุนุเรา

ร้องเพลงอนงค์สุธาตาดัด

เมื่อนั้น
 ทูลแถลงแจ้งความตามสำเนา
 แม่มีพี่สาวสิบเอ็ดคน
 ตาบอดมีดมนรท์ทเวทนา

รถเสนประนมกัมเกล้า
 แม่นางภาณงคราญเป็นมารดา
 ต้องติดคุกทุกซทนทั้งแม่ป้า
 จะหันหน้าพึ่งใครก็ไม่มี

ร้องเพลงร้ายนอก

พอเติบโตแม่ข้าได้อาศัย
 ซึ่งจะทรงเมตตาโปรดปรานี
 ข้านี้ไม่ปองต้องประสงค์
 หากจะทรงเอื้อเพื่อโปรดเจื้อจวน
 (ทอด) สิบสองห่อพอเลี้ยงป้ากับแม่

ลูกตีไก่เลี้ยงท้องสุดหมองศรี
 ให้เงินทองของดีพระราชทาน
 เจตน์จ้านงใครหาแต่อาหาร
 ขอประทานข้าวห่อพอใจครัน
 เพียงได้แก้หิวหายไม่อาสัญ

-เจรจา-

ร้องเพลงร้ายนอก (ต่อ)

สิบสองห่อพอเลี้ยงป้ากับแม่

เพียงได้แก้หิวหายไม่อาสัญ

ปานจะนี้มารดา กับปานัน

ร้องเพลงสี่บท

เมื่อนั้น

ให้สุดแสนสงสารกุมารน้อย
ด้วยกรรมอกุศลหนหลัง
จึงลีมนางสิบสองผ่องอำไพ

จะพากันเหลิ้วและชะงัดคอย

พระองค์ดำรงวังทรงฟังถ้อย
ทรงวงละห้อยแสนละเหี่ยเสียนทัย
ยังบดบังเบียนจิตไม่คิดได้
ดลพระทัยใฝ่รักแต่สันธิ์

ร้องเพลงร้ายชาติริ

จึงตรัสสั่งอำมาตย์เร่งจัดการ
แต่ละห่อทั้งสิบสองล้วนของดี
สิ่งเสด็จพระเสด็จลงจากอาสน์
จงกรสันธิ์คู่ชีวัน

ห่ออาหารโดยด่วนให้ถ้วนถี่
มอบให้กุมารนี้รับไปพลัน
ยุรยาตรเยื้องกรายผายผัน
ฝูงก้านิลล้วนหน้าคลาไคล

-ปี่พาทย์ทำเพลงเร็ว-

-รทเสน เสนาอำมาตย์ ถวายยังคม-

-ทำวรฤทธิกับนางสันธิ์และนางก้านิลลงมารำเวทีล่าง-

ปิดม่าน

จบฉากที่ ๓

ฉากที่ ๕ ตำนานนางสนธิ

สมมติเป็นเวลากลางวัน ห่างจากฉากที่ ๓ ราว ๒ – ๓ วัน

-ปีพาทย์ทำเพลงจรเข้ขวางคลอง-

เปิดม่าน

-นางสนธินั่งอยู่บนเตียง นางอัมพิกาและนางกำนัลเฝ้าอยู่-

-มีเครื่องพานพระศรี เครื่องเขียนและกลักราชสาส์น-

ร้องเพลงจรเข้ขวางคลอง

เมื่อนั้น	นवलนางสนธิศรีไล
เฝ้าแต่เคืองชุ่นวุ่นใจ	ทรมวยเร้าร้อนดังเพลิงกัลป์
ด้วยหมกมุ่นครุ่นคิดริษยา	จะใคร่ฆ่ารตเสนให้อาสัญ
ต้องหาช่องทางทางสังหารมัน	เลือกสรรอุบายให้แยบยล

ร้องเพลงร้ายนอก

ตริพลางทางเรียกอัมพิกา	เจรจาบอกความตามนุสนธิ
เรามีเรื่องชุ่นข้องหมองกมล	อับจนเดือนร้อนเหตุภัย
(ทอด) ทำไฉนเราจะได้สังหาร	รตเสนกุมารให้ตักษัย

-เจรจา-

-นางกำนัลถวายบังคมแล้วคลานเข้าโรง-

ร้องเพลงร้ายนอก (ต่อ)

ทำไฉนเราจะได้สังหาร	รตเสนกุมารให้ตักษัย
แม้มันมีชีวิตอยู่ตราบใด	เราคงไม่มีสุขสักคราตรี

ร้องเพลงกำปอ

บัดนั้น	อัมพิกาบังคมก้มเกศ
กระซิบทูลอุบายเทวี	ตามที่จะประหารให้บรรลัย
พระแม่จงเสแสร้างแก่ลั้งประชวร	ปวดปวนนาภิมิทนได้
วอนขอต่อพระภูวไนย	สั่งให้รตเสนไปหายา
แล้วจึงอุบายลอบพิฆาต	คงสมดังมาดปรารถนา
เมื่อลูกศัตรุมรณา	ความทุกข์ในวิญญูณก็สิ้นไป

ร้องเพลงฉวนซันเขา

ยินดี	นางสนธิ์ยิ้มย่องผ่องใส
ลงจากแท่นสุวรรณทันใด	กอดอัมพิกาไว้แล้วพาที
ความคิดของเจ้าช่างแยบยล	รถเสนคงป็นเป็นผี
จะเขียนสารส่งไปให้เมรี	สังหารชีวิตไม่รอรา
การนี้เราขอกับซับ	ปิดเป็นความลับให้หนักหนา
เจ้าจงไปทูลพระภัสดา	ว่าข้านี้เจ็บเจียนตาย

-เจรจา-

ร้องเพลงร้ายนอก

ว่าพลงนางเขียนสารศรี	ถึงเจ้าเมรีโถมฉาย
เสร็จสิ้นส่งความตามอุบาย	สมหมายซ่อนไว้ใต้ที่นอน

-เจรจา-

ร้องเพลงแขกอะหวัง

บัดนั้น	อัมพิการู้ความตามอักษร
แจ้งในจำนงองค์บังอร	บทจรไปตามพระเสาวนีย์

-ปีพาทย์ทำเพลงแขกอะหวัง-

-นางอัมพิกาถวายบังคม แล้วเข้าโรง-

ร้องเพลงหนีเสือ

เมื่อนั้น	นางแปลงปลื้มเปรมเกษมศรี
คิดอุบายสมถวิลยินดี	เอนองค์ลงบนที่ไสยา
แสรงร้องโอดโอยโหยไห้	สาวใช้ต่างออกมาพร้อมหน้า
ตรงเข้านวดพันกัลยา	ไม่ทราบว่าเป็นกลของเทวี

-นางสนธิ์ร้องเสียงขรม นานๆ ก็ชะเงวดูต้นทางที่ท้าวรถสิทธิ์จะเสด็จ-

-นางกำนัลสนลนช่วยกันนวดพันวุ่นวาย-

-ท้าวรถสิทธิ์เสด็จออก นางค่อมตามเสด็จ-

ร้องเพลงทูปมะพร้าว

เมื่อนั้น	ท่านท้าวรถสิทธิ์เรืองศรี
ได้ข่าวความใช้นางสนธิ์	ภูมรีบเสด็จมาพลัน

ร้องเพลงร้ายนอก

ประทับเหนือแท่นสุวรรณบรรจถรณ์	บังอรเสแสรงกันแสงศัลย์

บิดกายวายวุ่นพลวัน
แล้วตรัสว่าดูราแม่เนื้อเย็น
หันมาสั่งนางกำนัลใน

ทรงธรรมตระหนกตกพระทัย
โรคาก่อเชิญเป็นโชน
เร่งไปตามหมอมาบัดนี้

-เจรจา-

ร้องเพลงร่ายนอก

เมื่อนั้น
ชบกับบาทาพระสามมี
ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงเดช
ไม่มีสิ่งใดในพารา
ต่อได้มะม่วงหาวมะนาวโห่
ได้ดีมกินคงรอดไม่วอดวาย
ด้วยเป็นผลกรรมของข้าบาท
(ครวญ) ทูลพลางนางทำเป็นโศกา

นางแปลงแสร้งทำเป็นหมองศรี
เทวีสะอื้นทูลพระราชา
ปกเกรศรมเกล้าเกศา
จะรักษาโรคนี้ให้เสื่อมคลาย
ผสมโอสถเป็นน้ำกระสาย
จะชวนชวายุให้ใครให้หามา
จะถึงที่ชีวิวัตม้วยสังขาร
ปี้มว่าจะสิ้นชีवालย์

-ปี่พาทย์ทำเพลงโอด-

-เจรจา-

-ขุนนางผู้ใหญ่กลับออกมาเฝ้า-

-ขุนนางผู้ใหญ่ถวายบังคมแล้วเข้าโรง-

ร้องเพลงแป๊ะ

เมื่อนั้น
มองหน้านางค่อมเป็นเลศนัย

นางมารยืมแยมแจ่มใส
แต่ทรงชัยไม่พะวงสงกา

-ขุนนางผู้ใหญ่พารถเสนออกเวทีล่าง-

ร้องเพลงกระบอกเงิน

เมื่อนั้น
มาถึงตำหนักรัตนา

รถเสนกุมารหาญกล้า
ลีลาขึ้นเฝ้าบิดรงค์

-รถเสนขึ้นเฝ้าถวายบังคม-

ร้องเพลงร่ายนอก

เมื่อนั้น
ตรัสกับโอรสยศยง
ด้วยว่าพ่อนี้มีกิจ

พระจอมวังขึ้นชมสมประสงค์
พ่อจ่านงตามเจ้าให้เข้ามา
เจ้าจงคิดช่วยพ่อให้หนักหนา

บัดนี้้องสันธิศรีโสภา
 ยากเสวยมะม่วงหาวมะนาวโห่
 แม้ได้มาคงเปลื้องเรื่องวุ่นวาย

เกิดโรคาเบียดเบียนเอาเจียนตาย
 ผลโตโตมาทำน้ำกระสาย
 ภาสายเอ็นดูด้วยช่วยพ่อที

ร้องเพลงสามเส้า

ขอเดชะพระอาญาปกเกล้า
 ใช้ไหนรับใช้ด้วยภักดี
 อันต้นมะม่วงหาวมะนาวโห่
 ลูกขออาสาคลาไคล

ลูกนี้เล่าไม่ขัดบทศรี
 ถึงยากยิ่งกว่านี้จะขอไป
 ผลพันธุ์โตนั้นมีอยู่ที่ไหน
 รีบไปนำมาอย่าอวารณ์

-เจรจา-

ร้องเพลงกล่อมพญา

ทรงเดช
 อย่าให้แม่ป้าอนาทร
 ส่วนข้าขอแต่พาศี
 ชับชี้ดันแดนแสนกันดาร

โปรดเกศคุ้มครองสิบสองสมร
 เดือดร้อนลำบากยากนาน
 ตัวดีเร็วแรงกำแหงหาญ
 โปรดประทานให้ด้วยช่วยลูกยา

ร้องเพลงรำยชาติตรี

เมื่อนั้น
 พलगดำรัสตรัสสั่งเสนา
 คัดแต่ม้าดีฝีเท้าวิ่ง
 ลูกรักเจ้าจงออกไป

รถสิทธิ์สำรวจสรรพวรา
 เร็วหาเร่งจัดอาชาไนย
 เครื่องอาณทุกสิ่งอย่าขาดได้
 เลือกตามชอบใจพ่อประทาน

-เจรจา-

ร้องเพลงตันเพลงจิ้งจกขึ้นเดียว

เมื่อนั้น
 น้อมเกล้ากราบพระภูบาล

รถเสนแก่ล้าวกล้ำปรีชาหาญ
 พระกุมารตรงไปทำยธานี

-ปีพาทย์รับ-

-รถเสนเข้าโรง-

ปิดม่าน

-ปีพาทย์ทำเพลงม้าไชยก-

-ระบำม้าออกเวทีล่าง-

-รถเสนออกมารำเลือกม้า-

เมื่อฉัน
จับได้พระยาพาลี

ร้องเพลงประเทศ
รถเสนเพราะเพริศเจิดจวี
แสนยินดีควบไปในพนานต์
-ปีพาทย์ทำเพลงม้าวิ่ง-
-รถเสนควบม้าเข้าโรง-
จบจากที่ ๔

ฉากที่ ๕ ป่าใกล้อาศรม

สมมติเป็นเวลาราวเที่ยงวัน ห่างจากฉากที่ ๔ ราวหนึ่งวัน

- ด้านซ้ายของเวทีเป็นอาศรมของพระฤๅษี-
- มีต้นไม้ใหญ่และแท่นหินให้พอนอนได้ ๑ คน-
- รอบๆ แท่นหินและอาศรมมีไม้ดอกสีต่างๆ-
- ปีพาทย์ทำเพลงแขกไพรชั้นเดียว-
- รถเสนทรงม้าออกเวทีล่าง-

ร้องเพลงแขกไพรชั้นเดียว

เมื่อนั้น	รถเสนกุมารากล้าหาญ
ทรงพาชีวิตโปรดโลดทะยาน	ข้ามห้วยธารอารัญบรรพตา

-ปีพาทย์รับ-

เปิดม่าน

-รถเสนชักม้าขึ้นเวทีบน-

ร้องเพลงกาเรียนทอง

ถึงร่มไม้ใกล้อาศรมพระฤๅษี	กลิ่นมาลีรวรื่นชื่นนาสา
ลงจากสินธพล้นจ้านรจจา	ที่ม้าจ่าน้องเหน้อยเมื่อยเหลือเกิน

-พูด-

พี่จำพี่น้องเรามากก็ช้านาน	ทางกันดารเวียนวระหกระเหิน
ให้อ่อนเพลียละเหี่ยวใจหายเปลิดเพลิด	จะยืนเดินบอบซ้ำระกำกาย
ได้ร่มไม้ใหญ่นี้เหมาะตันทัก	น้องขอพักสักหนอยพอเหน้อยหาย
ต่อแต่ตรมลมอ่อนค้อยผ่อนคลาย	จึงผันผายฝ่าอรัญพาทันจร

ร้องเพลงร่ายนอก

บัดนั้น	พาชีวิตเหน้อยนักก็พักก่อน
จงบรรทมให้สบายคลายอาวรณ	ยามน้องนอนพี่จะเฝ้าจงเบาใจ

-ปีพาทย์ทำเพลงฉิ่ง ๒ ชั้น-

-เจรจาชวนกัน-

-รถเสนเข้าพักบนแท่นใต้ต้นไม้แสดงกิริยาโคกเศร่าอยู่สักครู่-

ร้องเพลงร่ายชาติตรี ๓

รถเสนคิดคะเนถึงมารดร	ให้อาวรณทุกซทนมั่นหมั้น

ทรงสะท้อนอ่อนเปลี้ยเสียใจ

ถอนฤทัยทององค์ลงนิทรา

-ม้าหมอบตัวลงนอนแล้วหลับไปบ้าง-

-ปีพาทย์ทำเพลงการะเวกชั้นเดียว-

-พระฤษีออกจากอาศรมเดินลงมาพอเห็นรถเสนก็หยุดมอง-

ร้องเพลงการะเวกชั้นเดียว

เมื่อนั้น
เห็นมนุษย์นอนนิ่งกับมิ่งม้า
เพ่งพินิจคิดพะวงสงสัย
พักตราน่าเอ็นดูเป็นผู้ดี

พระกบิลดาบศพรตกล้า
อยู่ที่แท่นแผ่นผาหน้ากุฎี
ลูกเต่าเหล่าใครที่ไหนดี้
มาหลับอยู่เอก็ด้วยเหตุไร

-ฤษีเปิดส่าส้นที่คอม้า-

ร้องเพลงร่ายนอก

เมื่อนั้น
จึงเปิดกลักส่าส้นพลันทันใด

องค์พระนักสิทธิ์คิดสงสัย
แล้วตั้งใจอ่านความตามสारा

ร้องเพลงสองไม้

ในส่าส้นศรีว่าเมรีลูกรักเอ๋ย
ตั้งแต่แม่พรากจากเจ้ามา
มนุษย์นี้ชื่อวารรถเสน
ครั้นแม่จะฆ่าให้มันวายปราณ
แม่จึงแสวงแก่งใช้ให้ถือส่าส้น
ถึงเมื่อไรลูกจงใช้ให้ไพร่พล
ถึงกลางวันล้างจงเสียดกลางวัน
ถึงกลางคืนลูกยกอาชานอนใจ
อย่ารันทศก่าสวดทรงหวังมารดา
จงจำคำแม่สั่งให้ยังยืน

ทรามเซยเยาววยอดเสนหา
มีความสุขทุกทิวาราตรีกาล
คิดก่อเวรทรลักษณ์หักหาญ
ก็เกรงการลวงรู้เข้าหูคน
มาเมืองมารเพื่อแกล้งแจ้งนุสนธ์
จับมันฆ่าอย่าให้พ้นลวงวันไป
อย่าให้มันหลบลิ้นหนีไปได้
จงฆ่ามันให้บรรลัยในกลางคืน
อีกไม่ช้าแม่จะกลับมาเซยขึ้น
ถ้าฝ่าฝืนจะพากันอันตราย

-เจรจา-

ร้องเพลงร่ายชาตรี

เมื่อนั้น
ลิขิตแต่งแปลงความตามอุบาย

พระมุนีขึ้นชมสมหมาย
ให้คลับคล้ายของเก่าเขาเขียนมา

-พูด-

ในส่าส้นศรีว่าเมรีลูกรักเอ๋ย

ทรายเซยเยาววยอดเสนหา

ตั้งแต่แม่พรากจากเจ้ามา	มีความสุขทุกทิวาราตรีกาล
มนุษย์นี้ชื่อวารณเสน	จัดเจนปรีชากล้าหาญ
เป็นผู้มีเผ่าพงศ์วงศ์วาร	จึงใช้ให้ถือสาส์นของมารดา
ลงสารลูกอยู่เดียวคงเปลี่ยวใจ	อยากจะให้อยู่เย็นเป็นฝั่งฝา
จึงได้ส่งรถเสนผู้โสภ	ให้มาเป็นพระสวามี
ถึงกลางคืนจงจัดแจงแต่งกลางคืน	ชมชื่นอภิเชษกันสองศรี
ถึงกลางวันแต่งกลางวันให้ทันที	คนนี้จะพระสวามีแม่ประทาน
ขออวยชัยให้เจ้าจำเริญสุข	บาราคทุกข์ปรีดิ์เปรมเกษมสานต์
เป็นจักรแก้วปกป้องครองเมืองमार	ไม่ช้านานแม่จะกลับมาบุรี

-เจรจา-

ร้องเพลงร่ายนอก

เมื่อนั้น	องค์พระกบิลฤๅ
ม้วนสาส์นใส่กลักปิดสนิท	ผูกคอพาซีเหมือนเดิมมา

-ปีพาทย์ทำเพลงเหรา-

-พระฤๅเอาสาส์นใส่กลักที่ค้อม้า แล้วเดินมาหยุดใกล้รถเสน-
-เอาไม้เท้าเคาะพื้น แล้วแก้งทำเป็นไอขึ้น-

ร้องเพลงเหรา

เมื่อนั้น	รถเสนหลับไหลอยู่ในป่า
ลึมนตรเห็นองค์พระสิทธา	จึงลุกมานิมนต์พระมุณี
-รถเสนลงจากแท่นมาทรุดกายกราบพระฤๅ นิมนต์ขึ้นนั่งบนแท่น-	

ร้องเพลงร่ายชาติตรี ๒

เมื่อนั้น	พระมหากบิลทรงศรี
จึงถามกุมาราด้วยปราณี	ดูราเจ้านี้มีนามใด
เป็นลูกเต้าเหล่าใครน้ำใจกล้า	บุกป่ามาถึงที่นี่ได้
อันแนวป่าแถบนี้มีแต่ภัย	ช่างอะไรไม่กลัวมัวหลับนอน

-ปีพาทย์ทำเพลงขอมกล่อมลูกเบาๆ-

-พูด-

ข้าชื่อรถเสนสุริยวงศ์	เป็นโอรสขององค์อติศร
ทรงนามรถสิทธิ์เป็นบิดร	ครองนครฤๅระพระเวียงชัย
มารดาชื่อภาเทวี	พระบิดาข้านี้มีเมียใหม่

จับแม่และป้าข้าขังไว้
 เขาใช้ให้ถือสาสน์ศรี
 เพื่อขอผลไม้ในพารา
 จำเป็นจำใจรับอาสา
 ได้พี่มาเป็นเพื่อนจรรลี
 ชะรอยบุญกุศลดลบันดาล
 โปรดปราณีชี้ทิศหนทางไป

แล้วมิหน้าข้าให้ควักลูกตา
 ไปยังคชบุรีข้างทิศหน้า
 ไปทำยาแก้ไขนางสนธิ
 กลัวเขามาแม่ป้าข้าเป็นผี
 มาถึงนี่เหน้อยอ่อนนอนหลับไป
 ให้มาพบพระอาจารย์ที่นี่ได้
 สู่วิียงชัยดังข้าจำนงมา

ร้องเพลงร่ายนอก

เมื่อนั้น
 มีจิตสมเพชเมตตา
 เมืองที่เจ้าจะไปตั้งใจคิด
 ไม้ช้านักจักถึงถิ่นซึ่งธานี

พระมุนีฟังคำร่ำว่า
 องค์พระสิทธาจึงพาที
 จงไปทิศปราจีนถิ่นวิถึ
 อันชื่อคชบุรีที่ต้องการ

-เจรจา-

ร้องเพลงร่ายชาติรี

เมื่อนั้น
 ก็มกราบรับพรพระอาจารย์
 หลานนี้มีลืมนบุญคุณ
 จะจดจำทำตามวาจา
 ว่าพลางกราบลาพระดาบศ
 มาทรงพระยาพาชี

รถเสนบริดีเปรมเกษมสานต์
 มีพระคุณแก่หลานเหลือพรรณนา
 ที่เมตตาการุณเป็นหนักหนา
 เสรีจตุระจะมาหาพระมุนี
 น้อมประณตแทบเบื้องบาทศรี
 จรรลีข้ามเขาลำเนาไพร

-ปีพาทย์ทำเพลงม้าน้อย-

-รกละเนซึกม้าน้อยเวทีล่าง พระฤษียกมืออวยชัย-

ปิดม่าน

จบฉากที่ ๕

ฉากที่ ๖ เมืองศขบุรี

สมมติเป็นเวลากลางวันแล้วเปลี่ยนเวลาไปตามท้องเรื่อง

-ปีพาทย์ทำเพลงสร้อยสนตัด-

เปิดม่าน

-ห้องพิธี นางเมรีกับรถเสนนั่งคู่กันอยู่บนเตียงทอง-

-ด้านหน้าเวที จัดเป็นบริเวณมณฑลพิธี มีเครื่องพิธีอภิเษกครบถ้วน-

-ยักษ์ราชครูผู้เฒ่า นั่งเป็นประธานพิธี-

-มีพวกนักสิทธิ์วิทยาและเสนายักษ์นั่งล้อมประกอบพิธี-

-ด้านหลังเวทีมีช่องประตูและผนังเปิดเห็นท้องฟ้า-

ร้องเพลงสร้อยสนตัด

เมื่อนั้น

รถเสนเมรีศรีใส

ประทับบนแท่นทองผ่องอำไพ

แลวิไลเครื่องทรงอลงการ

งามดั่งเทวาอุ้มสม

นำชมสองศรีมีสง่า

พร้อมหมู่อำมาตย์เสนา

นักสิทธิ์โหราพฤตมาจารย์

ร้องเพลงรำยนอก

พร้อมกันจัดการงานวิวาห์

เครื่องมหาพิธีตั้งตระหง่าน

ครบสิ่งจัดสรรคั่นไอพาร

ประกอบกรมงคลพระบุตร

ประชุมกันพร้อมมวลถ้วนทุกผู้

ราชครูให้ฤกษ์เบิกบายศรี

พระโหราจารย์ผู้การดี

เริ่มพิธีจุดเทียนเวียนไป

-เป่าสังข์และลั่นฆ้องชัย ปีพาทย์ทำเพลงมหาชัย-

-เวียนเทียนระหว่างเพลง-

-โหรทำพิธีดับเทียนโบกควัน ราชครูถวายนางเมรีและรถเสนทรงเจิม-

-ปีพาทย์ทำเพลงรว-

ร้องเพลงทองย่อน (รวบ ๒ คำ)

ครั้นเสร็จซึ่งงานพิธี

เมรีชื่นแจ่มแจ่มใส

สั่งให้เบิกระบำนางโน

บำเรอโสภามีคู่ช้วน

-ปีพาทย์ทำเพลงใบ้คั้ง-

ปิดม่านน้ำเงิน ระบำเข้าโรงจึงเปิด

-ระบำออกเวทีล่าง รำอยู่ประมาณ ๒ นาทีครึ่ง-

-จากห้องบรรทม-

ร้องเพลงร่ายชาติตรี

เมื่อนั้น
ประสบนตรอรไทใจเด่นครัน
รถเสนสะเท็นใจไหวหวั่น
พรั่นพรั่นเมินหน้าไม่พาทิ

ร้องเพลงแขกครวญ

เมรีชำเลื่องดูก็รู้เหตุ
นางชะม้ายชายตาเป็นท่าที่
รถเสนทางกรเกี่ยวกระหวัด
สองภิรมย์ชมชื่นเรีงรื่นใจ
ว่าภูเบศร์ช่วยเงินม้ายเมินหนี
ครั้นภูมิเหลียวมานางเมินไป
เมรีปิดค้อนคักแสร้งผลักไส
จนหลับไหลอยู่บนที่ศรีไสยา

-ปีพาทย์ทำเพลงตระนอน-

-ดับไฟทำให้เห็นเป็นวันคืนผ่านไปหลายวัน-

ร้องเพลงสาริกาเขมร

เมื่อนั้น
สมสู่อยู่ด้วยกัลยา
องค์พระรถเสนนาถา
ล่องไปหลายทิวาราตรี

ร้องเพลงร่ายนอก

คืนนั้นครั้นเวลาจะใกล้รุ่ง
สดับเสียงพระยาพาศี
จึงลุกจากแท่นที่ศรีไสยาสน์
เห็นพระยาพาศีมีศักดา
พลางมีมธุรสวาจา
จึงส่งเสียงอึกทักก็ก้องไป
พระสะดุ้งตื่นจากพระแท่นที่
ทำที่แฉดร้องก้องไกลา
ลีลาชมองชะเง้อแลหา
พระรีบมาลูบหลังอาชาไนย
ว่าพี่ม้าเคื่องเชิญเป็นไฉน
จงได้ออกมาอย่าเนิ่นนาน

-ปีพาทย์ทำเพลงเขมรพายเรือเบาๆ-

-พูด-

มาหลงลูกสาวมารสำราญจิต
มิได้คิดความเก่าให้เข้าการ
พระอย่ามัวเพลิดเพลินเจริญจิต
จួយรู้ถึงสันธือสี้อออย
จนลืมคิดคืนนิเวศน์วังสถาน
ทั้งพระมารดาไว้ให้หลงคอย
จงเร่งคิดถึงงานท่านใช้สอย
จะต้องพลอยพากันตายวายชีวี

ร้องเพลงชาติกรับ

เมื่อนั้น
ตรัสว่าพี่ม้าจงปรานี
องค์พระรถเสนเรื่องศรี
ตัวน้องนี้เพลิดเพลินจนเกินการ

-ปีพาทย์ทำเพลงเขมรกล่อมลูกเบาๆ-

-พูด-

โปรดระยับยับยังตั้งสติ	ตรองตรีเล่ห์กลทุกสถาน
ค่อยปลอบโยนเมรีบุตรีมาร	จงคิดอ่านอย่าให้ยากลำบากกาย
ได้ม่วงหาวนาวโห่มาสมคิด	ทรงฤทธิ์จงชวนนางโถมฉาย
กินเลี้ยงมอมเหล้าให้เมามาย	สมหมายแล้วที่จะพาจร

ร้องเพลงร้ายชาติตรี

เมื่อนั้น	รถเสนฟุ้งม้าอุราอ่อน
นึกสงสารเมรีศรีบังอร	ยังอวรณ์ห่วงรักหนักนทัย
แล้วจึงกล่าวคำอำลา	อัศดรกำชับว่าอย่าหลงไหล
พระรับคำมิ่งม้าแล้วคลาไคล	กลับไปแทนที่ศรีไสยา

-เจรจา-

ร้องเพลงร้ายนอก

เมื่อนั้น	เมรีนั่งน้อยเส่นหา
มิรู้ว่าพระแสรังแกล้งมารยา	จึงลุกมาสั่งนางกำนัลใน
เจ้าจงเข้าไปในสวนศรี	รับเร่งจรลือยาไกล
เก็บม่วงหาวนาวโห่มาไวไว	ให้ทรงชั้ยดูเล่นเป็นขวัญตา

-นางเมรีกลับไปนั่ง-

-นางกำนัลกลับเข้ามาพร้อมด้วยผลไม้-

ร้องเพลงพญาสี่เสา

เมื่อนั้น	รถเสนเกษมสันต์หรรษา
ขึ้นชมสมถวิลจินดา	รับผลไม้มาดั่งใจจง
หวนคำนึงคิดถึงคำพม่า	ที่รำว่ากำชับไว้มิให้หลง
พระหัตถ์ที่ปลอบประโลมโถมยง	ก็ค่อยเคลื่อนเลื่อนลงจากทรามวัญ

ร้องเพลงพราหมณ์ติดน้ำเต้า

นางดูแลพักตราพระสามี	เห็นกำสรดสลดศรีน่าสงสัย
บังอรชวนถามเนื้อความไป	ทรงประชวรเป็นอะไรหรือพระองค์

-เจรจา-

ร้องเพลงร้ายชาติตรี

โคมนางเมรีมีศักดิ์	ความรักภูวไนยจนไหลหลง
มีรูกลมารยาพระโคมยง	นวลอนงค์สังวิเสททันที
จงช่วยกันจัดโภชนาหาร	สุราบางหวานควาถ้วนถี่
กับแก้มเครื่องดองของดีดี	เพื่อถวายภูมิภัสดา
บัดนั้น	นางวิเสทบังคมก้มเกศา
รับสั่งเทวีแล้วลีลา	ออกมาจัดเสร็จทุกประการ

-วิเสทช่วยกันจัดโต๊ะชนเครื่องเหล้ามาวาง-

ครั้นเสร็จจัดแต่งโภชนา	ทั้งเมรียสุรากระยาหาร
นางเมรีทูลเชิญพระภูบาล	เสวยให้สำราญหยุดภัย

-ปีพาทย์ทำเพลงเช่นเหล่า-

-เจรจา-

-เลี้ยงเหล้ากันเมรีมา-

-แล้วเมรีพูดว่า “เมรีร่า” และ “แรงกระพือปีก”-

-นางเมรีรำจนล้มลง รถเสนประคองส่งเหล่าให้ดื่มอีก-

ร้องเพลงชาติริบางช้าง

เมรีลิ้มรสสุราบาน	สามิรินประทานส่งให้
จอกแล้วจอกเล่าดื่มเข้าไป	อรไทเมาสิ้นสมประดี

-รถเสนประคองเมรีขึ้นเตียง-

งงุนซุนเซบพักตร์	อยู่กับดักรถเสนเรื่องศรี
รถเสนทรงชยเห็นได้ที่	จึงลวงถามว่านี่ห่ออะไร

-เจรจา-

ร้องเพลงแขกลพบุรี (เดินสองไม้)

ว่าพลางเมรีจึงซื่บออก	หากลับกลอกอำพรางอย่างไรไม่
นี่ห่อยาผงโรยลงไป	เป็นภูเขาสูงใหญ่มีหมา
ห่อนี้โรยเป็นแม่น้ำใหญ่	ห่อนี้เป็นไฟร้ายนักหนา
อีกห่อนั้นคือยอดยา	ใช้รักษาดวงเนตรวิเศษจริง
แล้วหยิบเอาห่อหลังมานั่งพิศ	ว่าตามฤทธิ์เมาสุราประสาหนิง
ห่อนี้มิใช่ยาอย่าประวิง	แต่เป็นสิ่งมารดาส่งมาไกล
สั่งกำขมิให้แพร่กระแสดความ	แม้ใครถามหลวงหลอกบอกไม่ได้

เป็นดวงเนตรสิบสองนางอรไท

เมื่อนั้น

อ้อนหรือคือดวงนัยนา

เมรีทูลว่านี่ไม่วิเศษ

ชื่อไม้กำพวดคู่นคร

แม้ขั้นต้นตายซึ่ปลายเป็น

นางหนาวเรอเอ้ออ้านันดาลาน

รถเสนได้ช่องมิช่องขัด

ดวงตาป่าแม่ไว้มันคง

จึงหันมาหยิบไม้กำพวด

ค้อยประคองน้องนุชสุดโสภา

ประจวบจูบรูปร่างนางสวรรค

แสนสงสารเมรีศรีบังอร

พระเขี้ยวกรายหมายจะจาก

หักพระทัยจำพรากจากองค์

-ปีพาทย์ทำเพลงโอด-

-ม้าออกเวทีล่าง-

ร้องเพลงร่ายนอก

บัดนั้น

แลเห็นกุมารายังอวรรณ

แสรงกระต๊อบเท้าก่อร่องดิน

ฝืนหทัยจำพรากจากกานดา

พระแม่ให้เก็บอยู่กับห้อยยา

รถเสนได้ฟังเมรีว่า

ของป่าทั้งสิบเอ็ดและมารดร

เรื่องเดชศักดิ์สิทธิ์ฤทธิ์กระฉอน

ใช้ราญรอนปราบศัตรูหมู่มัจฉา

ศัตรูเห็นย่อท้อไม่ต่อต้าน

เยาวมาลย์อ่อนพันหัดปลง

เอื้อมหันต์ถึหยิบห้อยยามง

บรรจงใส่ยามแล้วยาตรา

แสนสลดด้วยเมรีเสนา

วางกายกัลยาด้วยอวรรณ

สะกดกลันอาลัยฤทัยถอน

ดวงสมรหลับอยู่มีรุ่งงค์

มิใคร่พรากยุพเยาว์เฝ้าลุ่มหลง

พะวัคพะวงหวอนมาไม่ลาจร

-รถเสนลงมาขึ้นม้าเวทีล่าง-

-ปีพาทย์ทำเพลงเชิด-

-เจรจา-

รถเสน - พี่ม้าจำ รอก่อนไม่ได้หรือพี่ม้า

ม้า - รอก่อนไม่ได้ ต้องไปเดี๋ยวนี้

-รถเสนควมม้าเข้าโรง-

ร้องเพลงร่ายชาติตรี

เมื่อนั้น

เมรีมีนเมาเฝ้าหัดปลง

ครั้นสุรชาสร้างสว่างใจ	อรไทเหลียวหาพระสามี
เที่ยวหามิเห็นพระโสมฉาย	พระแผงกายหลบซ่อนอยู่ไหนนี้

-นางเมรีทำเป็นเที่ยวค้นหาแล้วพูดคนเดียว-

เอ๊ะห่อเนตรห้อยาบรรมามี	ก็หายไปจากที่เป็นอัศจรรย์
อีกไม่กำพวดของวิเศษ	ไม่แจ้งเหตุหายไปอย่างไรนั้น
ตกพระทัยเรียกนางกำนัล	จงพากันรีบเข้ามาไวไว

-เจรจา-

ร้องเพลงร้ายชาติรี ๓

ฟังความ	นงรามซ้ำอกหมกไหม้
เสียแรงเมียมอบกายถวายไว้	พระกลับไม่ครองรักมาหักราน
หรือพระองค์ขัดเคืองด้วยเรื่องใด	จึงทิ้งขว้างร้างไปไม่สงสาร
ทั้งรักทั้งเสียตายแทบวายปราณ	เยวมาลย์ชบพักตร์โคก

-ปีพาทย์ทำเพลงโอด-

ร้องเพลงร้ายนอก

ครวญพลงนงลักษณะหนักจิต	จำจะคิดตามองค์พระทรงศรี
ถึงข้ามโขดเขาเขินเนินคีรี	จะติดตามภูมิजनพบพาน
ดาร์พลงนางสั่งเสนา	จงรีบเตรียมโยธาทวยหาญ
เสนามอบราบกราบกราน	ลนลานเร่งออกไปจัดพล

-ปีพาทย์ทำเพลงกราวโน-

ปิดม่าน

-ทหารยักษ์ชายหญิงออกเวที่ลาง-

-เมรีออกตรวจพล-

ร้องเพลงแขกมอญบางขุนพรหม (รวบ ๒ คำ)

เสด็จขึ้นประทับนั่งหลังเตียงผา	งามสง่าท่ามกลางหว่างพหล
ถือธงคทาทองถ่องถกกล	เริงรณฤทธิ์ไกรชัยชาญ
นายหมวดตรวจตราหน้าหลัง	ดาร์สสั่งให้เคลื่อนโยธาหาญ
เหลียวดูปรางค์รัตนัชชาวล	นงคราญชุ่มนัยครวไลจร

-ปีพาทย์ทำเพลงเซ็ด-

-เดินทัพเข้าโรง-

จบฉากที่ ๖

ฉากที่ ๗ ป่าสูง

สมมติว่าเป็นเวลาบ่ายแล้วเย็นลงในวันเดียวกับฉากที่ ๖

-ปีพาทย์ทำเพลงม้าวิ่ง ท่อน ๓-

เปิดม่าน

-มีเนินเขา และสามารถเปลี่ยนเป็นภูเขา เป็นไฟ และแม่น้ำได้-

-รถเสนขับม้าออกเวทีบน-

ร้องเพลงพม่าจ้อย

มาถึงหว่างเว้งเชิงไศล	ภูวไนยทรงทอดนัยถอน
ลงจากพระยาอัศดร	อวารณร่าฟุ้งถึงเมรี

ร้องเพลงพญาโศกตัด

ไฉ่ว่าอนิจจาเมรีเอ๋ย	ทรมเซยละห้อยคอยหาพี่
เป็นเคราะห์กรรมจำพรากจากเทวี	อีกกี่ปีจะได้พบประสพกัน
แม้เสรีกิจบิตุรงค์ที่ทรงใช้	จะกลับไปทอดน่องประคองขวัญ
ครวญพลงทอต้องคัลงจาบัลย์	ปี่มว่าชีวันจะบรรลัย

-ปีพาทย์ทำเพลงโอด-

ร้องเพลงร่ายนอก

บัดนั้น	พาซีเศรำหมองไม่ผ่องใส
สงสารองค์พระกุมารชาญชัย	มโนนัยพลอยกำสรดโศกา
แล้วผันแปรแลหลังยังกรุงศรี	เห็นธูลีเกลื่อนกลุ่มคลุ้มเวหา
เป็นหมอกมัวคลุมทั่วพสุธา	ก็แจ้งว่าเมรีเจ้ามาตาม
จึงพยักบอกองค์พระทรงยศ	อย่ากำสรดวันไหนหวนทวยหวม
ม้านำขึ้นยอดศรีนีนงราม	พระติดตามอาชาไนยขึ้นไปพลัน

-ปีพาทย์ทำเพลงเชิด-

-ม้าพยักชวนให้รถเสนขึ้นไปบนยอดเขา-

-นางเมรีและทัพยักษ์ออกเวทีล่าง-

ร้องเพลงร่ายชาติตรี ๓

เมื่อนั้น	เมรีวิโยคโคกคัลย์
ยกพลตามมาในอารัญ	สะอื้นอันดังชีวาทม์จะชาติรอน

เหลือบแลไปยังยอดบรรพต	เห็นทรงยศยับยั้งยอดสิงขร
ประทับนั่งบนหลังอติศร	บังอรกราบก้มบังคมคัล
ทูลว่าข้าแต่พระทรงเดช	มีเหตุอย่างใดไฉนนั้น
น้องมีผิดคิดร้ายหรือไรกัน	จึงหุนหันหนีมาไม่ปราณี

ร้องเพลงร้ายชาติรี

เมื่อนั้น	รถเสนสงสารนางโคมศรี
อาชาในยมองดูก็รู้ดี	แก่งทำที่ร้องลั่นสนั่นไพร
รถเสนจำใจโคลคลา	ขับม้าขึ้นเขินเนนไศล
เมรีเร่งพลตามหลามไป	เรียกองค์ทรงชัยให้กลับมา

-เจรจา-

เมรี - ทูลกระหม่อม ทูลกระหม่อมของเมียร์รัก เชิญเสด็จกลับมาหาน้องก่อน

ร้องเพลงเชื้อ

เมื่อนั้น	รถเสนกุมารหาญกล้า
เห็นเมรีนั่งร่ำติดตามมา	จึงโรยยาหอแวกลงทันใด

-ปีพาทย์ทำเพลงตันร้วประลองเสภา-

ร้องเพลงร้วประลองเสภาสลัตรี

ด้วยอำนาจยาวิเศษสุดประเสริฐ	บังเกิดเป็นผาสูงใหญ่
นงคราญมิได้พริ้นประหวั่นใจ	ต้อนพลข้ามไปไม่เกรงกลัว

-ปีพาทย์ทำเพลงร้วทำยปลุกต้นไม้-

-เจรจา-

เมรี - ทูลกระหม่อมแก้ว เมียมาตามแล้ว จะเสด็จหนีเมียไปข้างไหน จงทรงยับยั้งซึ่งพระทัย
รอ

น้องก่อน

ร้องเพลงร้ายนอก

รถเสนมิรอช้าควบม้าหนี	เมรีวอนว่าพ่อทูลหัว
หนีไปโยให้ยากลำบากตัว	เชิญพระผัวคืนหลังยังพารา

-เมรีร้องเรียกและทำบท-

รถเสนหยิบโสดห่อที่สอง	ค่อยประคองโรยจากยอดภูผา

เกิดเพลิงไหม้ไปทั่วพสุธา

พลักษณ์าวังไขว่หนีไฟภราน

-ปีพาทย์ทำเพลงตันคูกพาทย์-

-พลักษณ์ร้องและวังวนเวียนไปมา-

ร้องเพลงร่ายนอก

เมื่อนั้น

นางเมรีเยาวยอดสงสาร

ส้ำารวมใจร่ายมนต์ดลบันดาล

มีทันนานไฟก็ดับดับทันใด

-ปีพาทย์ทำเพลงคูกพาทย์ลา ๑-

-เจรจา-

เมรี - ทูลกระหม่อมเพคะ แม้จะทรงตั้งใจไม่ไยดี ก็โปรดหยุดเจรจาพาทย์ให้เมรีรู้เรื่องก่อน
ถึงจะไม่อาลัยอาวรณ์ในตัวเมรีก็ไม่ว่า เมรีนี้รักเป็นหนักหนาปืมหัวใจจะขาด

ร้องเพลงร่ายนอก

รถเสนบรจรงโรยผงยา

เกิดเป็นคกงคางว้างใหญ่

น้ำกรตไหลเชี่ยวเป็นเกลียวไป

มีควันกลุ้มคลุ้มในท้องธารา

-ปีพาทย์ทำเพลงคูกพาทย์ลา ๒-

ร้องเพลงร่ายนอก

เมรีสิ้นฤทธิ์จะติดตาม

นงรามเสียอารมณ์ก้มหน้า

(ครวญ) ทรวดกายลงยังฝั่งคองคา

กัลยาถิ่นแสงโคก

-ปีพาทย์ทำเพลงโอด-

ร้องเพลงโอดป็นอก

ไฉ่ว่าทูลกระหม่อมข้า

ไยมาห่างเหินเมินหนี

สู้อุตสาห์พยายามตามภูมิ

พระไม่มีสมเพชเวทนา

โปรดกลับมารับน้องไปด้วย

เป็นเพื่อนม้วยแรมทางระหว่างป่า

จะขอเป็นเกือกทองรองบาทา

จนกว่าจะสูญลับดับชีวี

ร้องเพลงลำชาตรี

เมื่อนั้น

รถเสนกำสรดสลดศรี

พักพระทัยปราศรัยด้วยไมตรี

น้องเมรีจึงคืนเข้าเวียงชัย

ความจริงพี่ใคร่ข้ามไปหา

แต่ห่วงกิจพระบิดาเป็นข้อใหญ่

แม้เสด็จกิจราชการในวันใด

จะกลับไปรับขวัญกัลยา

เมรี - ทูลกระหม่อมของเมียรัก เมื่อพระทรงศักดิ์ไม่เสด็จกลับมา เมรีขอกราบถวายบังคมลา
ไปพบกันชาติใหม่

ร้องเพลงทะยอยดง

เกิดชาติใดให้เป็นคู่กับภูมิ	ร่วมฤดีสมสนิทเสนาหา
ชาตินี้น้องพยายามตามพี่มา	ในชาติหน้าพี่ต้องตามน้องไป

ร้องเพลงไ้อ่างช้าง

พอสิ้นปกาสิตอธิษฐาน	นางจึงกลั่นลมปราณสิ้นกษัย
ล้มลงแทบฝังคงคาลัย	ดวงใจแตกดับลับชีวา

-ปีพาทย์ทำเพลงโอดแล้วเพลงทะยอย-

-รตเสนค้อยๆ ชับม้าเหลิยวหน้าเหลิยวหลังด้วยความอาลัย-

ปิดม่าน

จบ

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายปรัชญา บุญมาสูงทรง เกิดเมื่อวันอังคารที่ 24 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2523 สำเร็จ การศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) สาขาวิชา ดุริยางค์ไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี การศึกษา 2543 และศึกษาต่อระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา ดุริยางค์ไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

